

Sørkraft AS
v/ Olav Fjotland
Fjotland 204
4480 Kvinesdal

Fjotland, 23 april 2024

Til Olje- og energidepartementet
Postboks 8148 Dep
0033 Oslo

Klage på avslag på søknad om tillatelse til bygging av Tverråna kraftverk i Lindesnes kommune

Innledning

Sørkraft prosjektutvikling AS (SP) søkte til NVE den 12.02.2018 om tillatelse til bygging av Tverråna kraftverk i daværende Marnadal kommune, nå Lindesnes kommune. Selskapet SP er pr. dato avsluttet og Sørkraft AS (SK) har søkt om å få en eventuell tillatelse overført til seg og den er godtatt. Tiltakshaver i dag er Sørkraft AS. Kraftverket ville etter våre beregninger gi ca. 3,6 GWh årlig i fornybar energi til en pris som SK mener er bedriftsøkonomisk lønnsom.

Etter nesten 6 år behandlingstid avsto NVE søknaden den 14.12.2003. I notatet «Bakgrunn for vedtak» er følgende begrunnelse oppgitt:

«I vedtaket har NVE lagt særlig vekt på at en utbygging av Tverråna kraftverk vil gi uforholdsmessig store terrenginngrep. Inngrepsomfanget vil ha negativ innvirkning på brukerinteresser i området, herunder både fiske og friluftsliv i et nasjonalt laksevassdrag. Videre vil fraføring av vann være negativt for en bekkekløft av lokal verdi. Det er også ulemper for akvatisk miljø ved at det fraføres vann på en strekning tilgjengelig for anadrom og katadrom fisk i et nasjonalt laksevassdrag. Etter NVEs syn finnes det ikke avbøtende tiltak som vil redusere ulempene i tilstrekkelig grad, da dette vil svekke lønnsomheten i prosjektet. NVE mener ulempene ved utbygging av Tverråna kraftverk er større enn fordelene og avslår derfor konsesjonssøknaden om tillatelse til å bygge Tverråna kraftverk.»

I oppsummerende tabell i notatet «Bakgrunn for vedtak» er det særlig virkninger for landskap og friluftsliv som er tungt vektlagt. Virkninger for akvatisk miljø og terrestrisk miljø er tillagt liten vekt, mens det at tiltaket er plassert i et nasjonalt laksevassdrag er tillagt middels vekt.

Så registrerer vi at på fordelsiden så har NVE konkludert med at en ny energiproduksjon på 3,6 GWh/år er tillagt liten vekt etter å ha drøftet dette aspektet over 4 ½ linje, mens ulempene er drøftet over drøyt 4 sider.

Vi vil også bemerke at NVE var på befaring i 2018 med to saksbehandlere som vi erfarer at sluttet lenge før vedtaket ble sendt. Hovedbegrunnelsen for avslaget er som nevnt virkninger for landskap og friluftsliv, og ny saksbehandler har her ikke tatt seg bryet med å reise ned og se hvordan området fremstår. NVE har derfor etter vår mening hatt et altfor tynt grunnlag å avslå søknaden på, særlig når ingen av høringspartene har lagt særskilt vekt på dette forholdet.

Ikke nok med det. Som søker har vi ikke fått oversendt høringsuttaalelsene til kommentar. Vi mener dette er en saksbehandlingsfeil fra NVE sin side. Det er god forvaltningsskikk å la søker få anledning

til å kommentere de innspill som kommer inn i løpet av høringsperioden. Vi ville da ikke minst fått mulighet til å kommentere kommunens innspill til temaet friluftsliv, som NVE åpenbart har lagt stor vekt på. Vi ville også kunne kommentert øvrige forhold som NVE til en viss grad har vektlagt.

Basert på disse forholdene har SK valgt å klage på NVEs vedtak. Vi har fått utsatt klagefristen til 30.04.2024. Denne klagen er derfor rettidig.

I det etterfølgende vil vi primært kommentere de forhold som NVE har vektlagt i sitt avslag, men vi vil også kommentere et par andre temaer vi mener er av betydning for saken.

Landskap og friluftsliv

Om landskap:

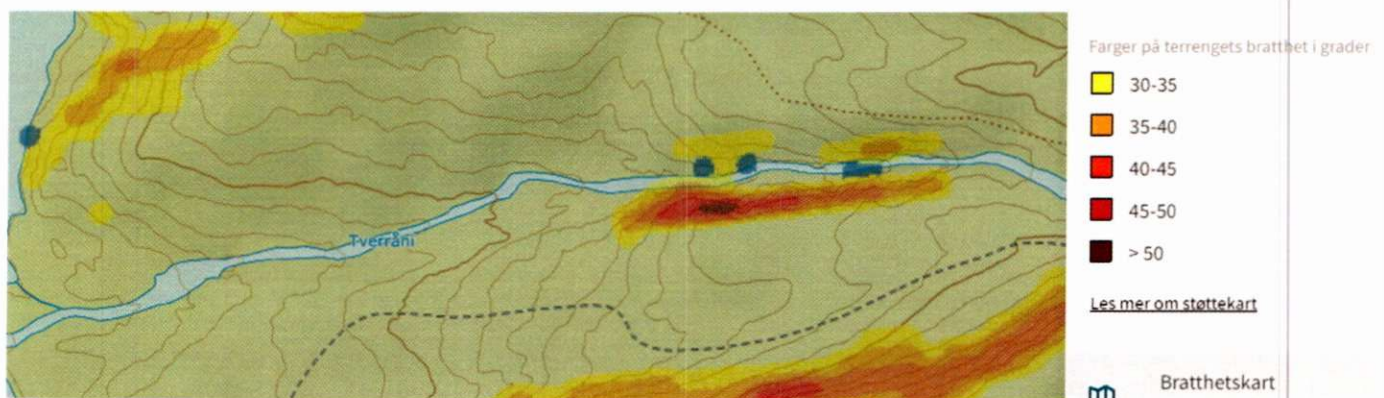
I NVE sin hovedbegrunnelse for avslaget på konsesjonssøknaden for Tverråna kraftverk så skriver de følgende:

«Nedgravd rørgate vil gi svært store irreversible terrenginngrep. Tiltaket vil dermed ha store negative virkninger for landskap og friluftsliv.»

Dette begrunner de med at:

«På NVEs sluttbefaring ble det observert stedvis svært mye løsmasser og andre steder er det fjell i dagen. Etter NVEs erfaring medfører et slikt terreng spesielt mye graving og sprenging, med stedvis høye skjæringer.»

SK kjenner seg ikke igjen i dette. For det første er det ikke noe som skiller dette området fra annet ordinært skogsterreng. Stedvis er det løsmasser, andre steder er det fjell. Så lenge det ikke er alt for sidebratt vil dette være helt kurante masser å arbeide i for en entreprenør. Løsmasser i seg selv gir ikke dekning for påstanden om at det blir ekstra mye graving og høye skjæringer. I figur 1 nedenfor ser vi at det bare er ett sted hvor terrenget kan beskrives som ordentlig bratt, >35 grader, og dette er ned i bekkekløfta, og der skal det ikke gå noen rørgate. Så er det et par partier på 30-35 grader som også blir ned mot bekkekløfta og som ikke er vanskelig å unngå ved at rørgata legges på oversiden.

Figur 1: Bratthetskart, hentet fra varsom regobs

Den første halvdel av rørgata vil bli plassert i tilknytning til en eksisterende gammel traktorvei. Der må en skjære seg noe inn i terrenget i og med at det noe sidehelning, men som en vil se av figur 2 nedenfor så vil en slik mindre skjæring gro igjen. Et inngrep her vil etter vårt syn ikke bli særskilt skjemmende.

Siste halvdel av traseen er mindre sidebratt, og rørtrasé kan gå nokså mer vinkelrett på kotene. Da vil det i liten grad bli skjæringer av betydning. Om det er mektige løsmasser, slik som NVE skriver, så har ikke dette betydning for det vil være helt greit å legge rørgate i den type terreng for så å dekke til igjen med vekstmasser etter at rørgaten er lagt. Det samme gjelder om det må sprenges grøft. Der kan denne fylles igjen med masser, og over tid vil den gro igjen.

Etter vårt syn er terrenget for traseen helt uproblematisk å bygge et kraftverk i, uten at det gir varig skjemmende inngrep. Dette er helt vanlig norsk terreng, slik som det har blitt bygget en rekke småkraftverk i de senere årene, uten at dette har blitt oppfattet som omfattende landskapsinngrep. NVE ser etter vårt syn ut til å mene at en utbygging ikke kan aksepteres dersom det blir synlige inngrep. Siden dette er et helt ordinært landskap uten store kvaliteter, og da mener vi det må kunne legges til rette fra myndighetene for at de ressursene som ligger der kan utnyttes.

Figur 2: Eldre traktorvei som skal benyttes til rørtrasé og adkomst.

Når det gjelder veien ned til stasjonen så vil den for det meste følge rørgatetraseen, men muligens med et par ekstra svinger for at også personbiler kan kjøre der senere ved tilsyn med stasjonen.

Friluftsliv

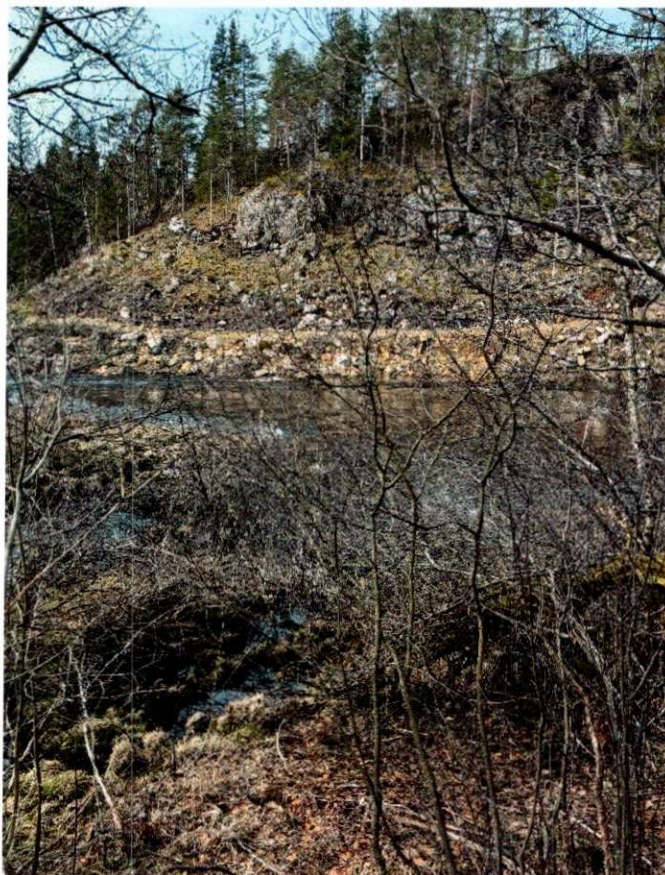
NVE skriver at tiltaket vil medføre store virkninger for landskap og friluftsliv. Samtidig så begrunner de i liten grad hvorfor inngrepet har virkning for friluftslivet i et slikt omfang at det er av svært stor betydning for utfallet av søknaden.

For det første kan vi med sikkerhet fastslå at det knapt er ferdsel langs selve Tverråna. Strekningen er lite tilgjengelig, og fremstår ikke særskilt attraktiv. Vår erfaring er at dette er et område som ikke blir brukt.

Langs Mandalselva kunne en tenkt seg at det også var fiskere på samme side som Tverråna, men her er det tett bevokst og et stykke å gå fra nærmeste veiadkomst. Kort oppsummert så kan vi fastslå at verken langs Tverråna eller langs Mandalselvas østre bredd er det ferdsel. Det kan være noe aktivitet ute på selve elva, som fiske fra båt, rafting eller kanopadling, men båter glir raskt forbi grunnet strøm i elva, og kommer en ovenfra så er det lite innsyn til Tverråna før en passerer utløpet. Vi stiller oss sterkt tvilende til at et inngrep i et omfang som her, og i ordinært skogsterreng, vil være av betydning for de som ferdes nedover elva. Og i hvert fall ikke av slik betydning at det kan være av betydning for selve konsesjonsvurderingen.

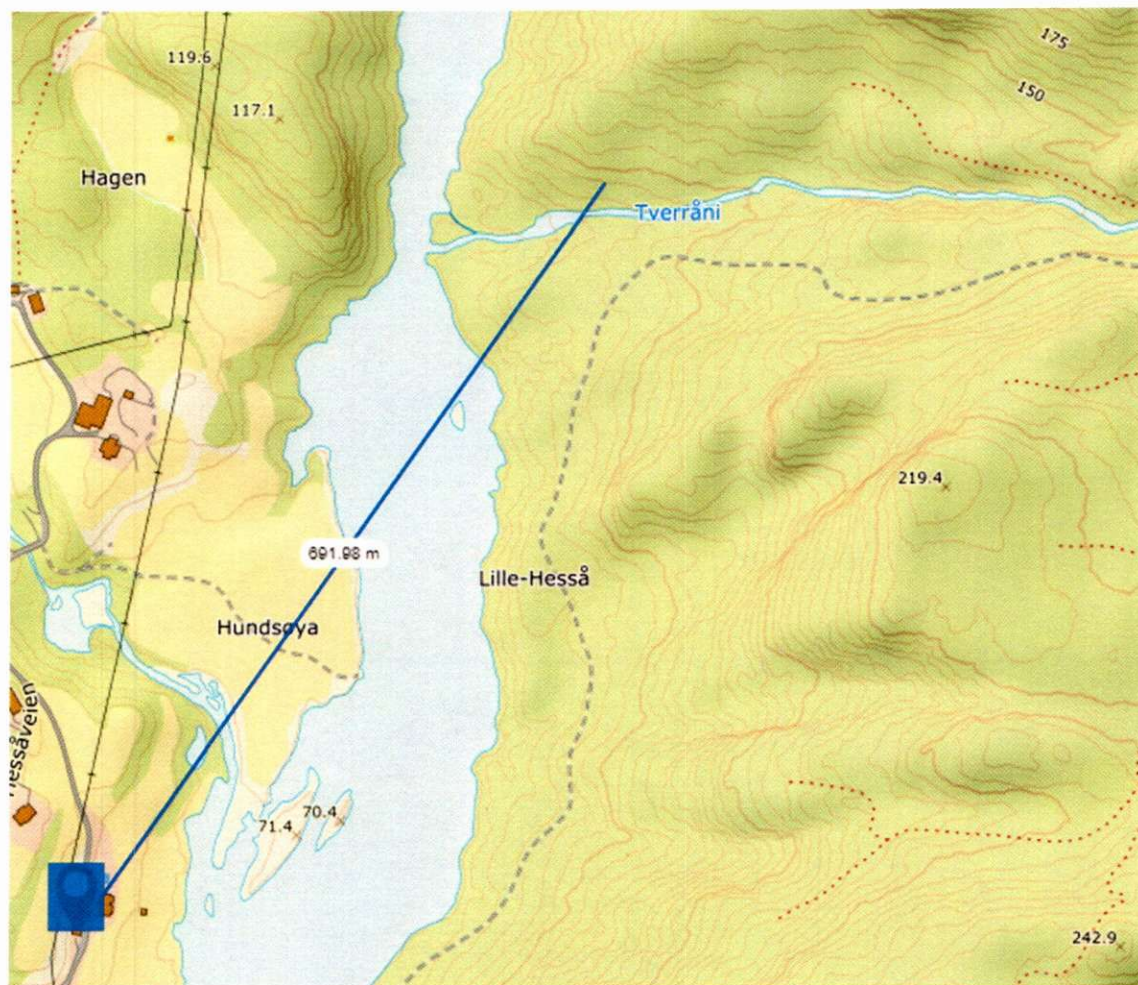
For vår del vil vi snarere hevde at en ny vei ned til kraftstasjonen vil gjøre området mere tilgjengelig for fiske, og følgelig så vil tiltaket, om noe, ha en viss positiv effekt for friluftslivsutøvelse.

Så kan en tenke seg at det kan være en og annen fisker på motsatt elvebredd fra Tverråna. Her har det imidlertid vært hugget skog ned til elva i senere tid, og området fremstår lite attraktivt, jf. figur 3 nedenfor.

Figur 3. Vestre side av Mandalselva, sett fra utløp av Tverråna

Alt i alt mener vi at frilutslivsutøvelse i tilknytning til selve Mandalselva ikke vil bli merkbart påvirket av en utbygging av Tverråna kraftverk.

Figur 4: Fra Norgeskart.no som viser avstand fra Adventure Norway til inngrepssfære

Figur 4 ovenfor viser ellers at det er omtrentlig 700 meter i luftlinje fra lokasjonen til Adventure Norway og opp til Tverråna. Inngrep vil dessuten til en viss grad være skjult av skog langsmed Tverråna. Vi kan ikke se at en utbygging vil være til særlig sjenanse for denne bedriften, ei heller for de aktivitetene den tilbyr.

Vi vil samtidig minne om at det ikke har kommet noen uttalelser fra lokale eiere, beboere, frilutslivsbrukere eller andre. Det mener vi åpenbart viser at tiltaket har lite iboende konflikt i seg.

Ei heller har noen av de offentlige høringspartene hatt særlige innvendinger. Vi oppfatter kommunens uttale slik at de vil gjøre oppmerksom på at det er noe frilutslivsaktivitet i området. Vi erkjenner at det er noe frilutslivsaktivitet, men denne aktiviteten blir etter vår mening kun helt marginalt berørt av tiltaket. Kommunen har da heller ikke motsatt seg en utbygging. Tvert imot så stiller de seg positive til dette.

Når samtlige høringsparter er positive til tiltaket synes vi det er oppsiktsvekkende at NVE likevel kan avslå søknaden, med særskilt begrunnelse i virkninger for landskap og frilutsliv. Særlig når saksbehandler ikke engang har vært der og gjort en selvstendig vurdering og vi som søker ikke har blitt gitt anledning til å kommentere kommunens innspill på virkninger for frilutsliv.

Fisk

NVE skriver i sitt vedtak at de legger liten vekt på virkninger på akvatisk miljø. De skriver likevel i sin samlede vurdering at:

«Det er også ulemper for akvatisk miljø ved at der fraføres vann på en strekning tilgjengelig for anadrom og katadrom fisk i et nasjonalt laksevassdrag.»

De har nevnt mulige avbøtende tiltak som å installere omløpsventil i stasjonen, flytte stasjonen oppstrøms vandringshinder og/eller etablere fiskepassasje for laks, ørret og ål.

Anadrom fisk, (laks og sjørret)

I rapport om biologisk mangfold som fulgte søknaden står det følgende om anadrom fisk:

«Mandalselven har en 48 km lang lakseførende strekning (se figur 14). Det er et strekk på ca. 90 meter i Tverråni som er tilgjengelig for anadrom fisk (vandringshinderet er ved den gamle kverna). Denne delen av Tverråni er imidlertid svært steinrik, med få til ingen gyte- og oppvekstområder for fisk. Tverråni er derfor vurdert til å være lite egnet for anadrom fisk og det er lite trolig at det i det hele går anadrom fisk opp i elven.»

Så ser vi at daværende Fylkesmann, nå Statsforvalter, skriver følgende om anadrom fisk:

«Mandalselva er et nasjonalt laksevassdrag. Det er kjent at sidebekkene til Mandalselva er viktig som produksjonsareal for sjørret og laks. Sidebekkene inngår som del av det nasjonale laksevassdraget. Inngrep som forringer kvaliteten på disse er derfor uønsket.

Vi har ikke befart Tverråne, men ut fra søkers beskrivelse er dette sidevassdraget sannsynligvis av mindre viktighet for sjørret.»

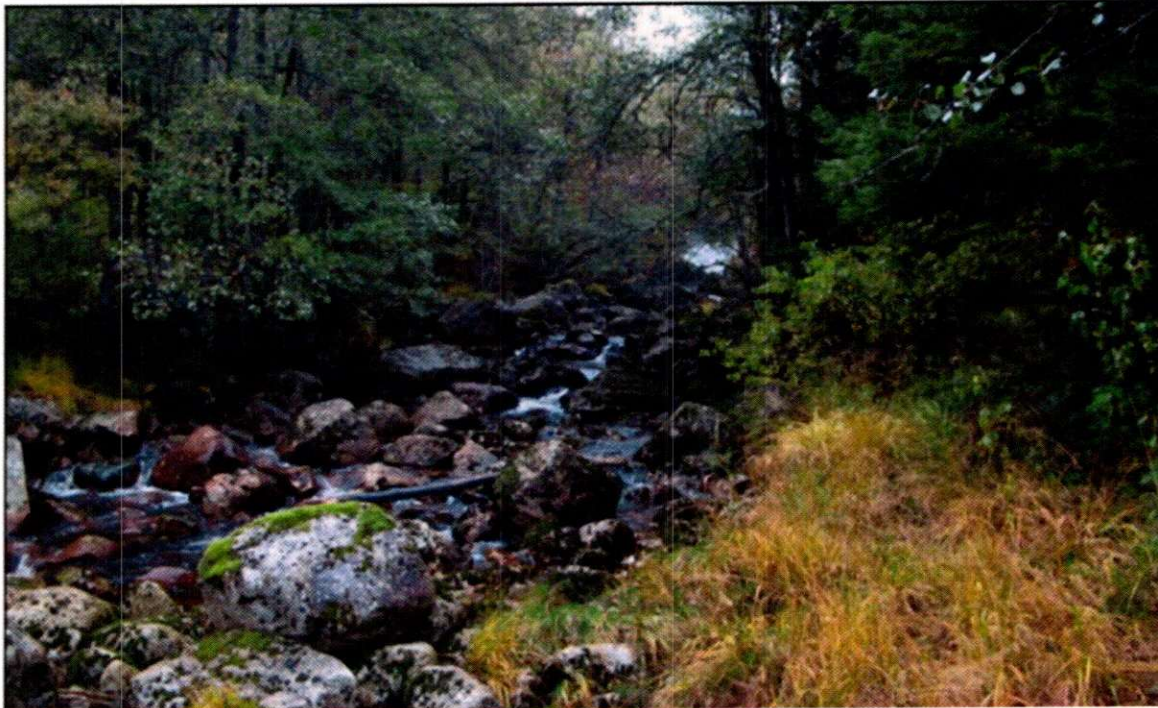
Til sist, fra fylkeskommunens uttalelse siterer vi følgende:

«Tverråna er en del av et større bekkefelt, som har dårlig tilstand pga sur nedbør. Den er ikke ansett for å være gytebekk for sjørret eller laks.»

Når både faglig kvalifiserte offentlige høringsparter og utreder i sin rapport om biologisk mangfold tilnærmet utelukker at Tverråna har verdi for anadrom fisk, så synes vi det er bemerkelsesverdig at NVE mener det fortsatt er usikkerhet om dette. De vil ikke utelukke at området kan være av verdi for anadrom fisk.

Figur 5 nedenfor viser et typisk utsnitt av de 90 meterne med teoretisk anadrom strekning, og det fremgår etter vårt syn tydelig at Tverråna ikke er egnet for anadrom fisk. Til det er bunnsubstrat med hovedsakelig grov stein uegnet. I tillegg er lavvannføringene såpass lave at om fisk forviller seg opp i elva så har den likevel ingen nytteverdi.

Vi vil også påpeke at i den grad Statsforvalteren nevner anadrom fisk, så er det sjørret som blir omtalt. Dette er ikke en forglemmelse fordi sjørret bruker mindre bekker enn laks til gyteområder, og fylkeskommunen påpeker på sin side at Tverråna ikke har verdi som gytebekk.

Figur 5: Nedre del av Tverråna

Når NVE likevel trekker inn mulige avbøtende tiltak som å flytte stasjonen oppstrøms vandringshinderet eller installere omløpsventil så introduserer de kostbare tiltak som ikke står i noe som helst forhold til en nytteverdi siden det i dette tilfellet ikke er noe å avbøte.

Som de fleste høringsparter og NVE har nevnt så er Mandalselva et nasjonalt laksevassdrag. Formålet med disse er å gi laks en særskilt beskyttelse og vannkraftutbygging som er til nevneverdig skade for laks kan ikke tillates, jf. St.prp. nr 32, (2006-2007). Når NVE likevel skriver at:

«Det faktum at tiltaket ligger i tilknytning til et nasjonalt laksevassdrag har vært skjerpene i NVEs vurderinger.»

Så blir dette helt feil vektlegging. Så lenge laks ikke blir påført ulemper så kan det heller ikke vektlegges at tiltaket ligger i et nasjonalt laksevassdrag, da det eneste formålet med opprettelsen av dem var å beskytte laksen.

Katadrom fisk (ål)

I sin vurdering av tiltakets mulige virkninger for ål skriver NVE:

«Statsforvalteren påpeker at vassdraget trolig er viktig for ål, selv om det konkluderes annerledes i søknaden konsekvensutredning. Ål har status som en sterkt truet art (EN) i rødlista for truede arter (2021). NVE slutter seg til Statsforvalterens uttalelse vedørende ål og mener at det ikke er usannsynlig at ål finnes i Tverråna. Ved en ev. konsesjon, bør det gjøres tilpasninger av inntak og minstevannføring som legger til rette for trygg opp- og nedvandring.»

Her vil vi for det første påpeke at NVE tillegg Statsforvalteren et syn de ikke har forfektet. Det Statsforvalteren skriver er:

«Det er imidlertid flere innsjøer i vannforekomsten som vil være egnet som oppvekstområder for ål. Ettersom det er enkelt å lede ål opp forbi kraftverk og hvor god tilpasning av tiltak på

vanninntaket (korrekt valg av inntaksrister og/eller Coanda) sikrer nedvandring er det mulig å bygge kraftverket uten at ål skades.»

Her står det ikke noe om at Statsforvalteren påpeker at vassdraget trolig er viktig for ål. Statsforvalteren peker imidlertid på tiltak som kan gjennomføres for å ta høyde for at det er ål i vassdraget.

SP vil her vise til søknadens biologisk mangfold-rapport som viser at de langt fleste kjente vann med forekomster av ål ligger på lavere høydenivå og nærmere kysten enn hva tilfellet er med Tverråna. Aktuelle vann i Tverrånas nedbørfelt ligger såpass høyt at de trolig er av liten betydning.

Vi som søker er ikke kjent med at det er observert ål i vassdraget eller at det tidligere har vært drevet fangst av ål. Vi kan ikke utelukke at det finnes ål, men etter vår oppfatning vil dette i så fall være helt marginalt. En mulig forekomst kan etter vårt syn ikke tillegges særskilt vekt i NVEs vurdering.

Det blir nevnt tiltak for å hjelpe ål opp og ned vassdraget for å avbøte ulemper. Gitt tiltakets trolig helt marginale virkning mener vi dette er unødig, men å legge til rette for oppvandring forbi inntak er likevel en forholdsvis lavhengende frukt vi kan gjennomføre.

Vi har ikke planlagt coandainntak som vil være en del dyrere enn tradisjonelt inntak. Det får vi eventuelt komme tilbake til ved en detaljplanlegging av anlegget. Det samme gjelder spalteåpning på inntaksrista.

Terrestrisk miljø

Det er påvist en bekkekløft på utbyggingsstrekningen som er gitt lokal verdi, grunnet at den verken har lang eller særskilt dyp utforming, og at det ikke er påvist rødlistede arter. Forekomsten er derfor tillagt liten vekt.

Vi er enig i denne vurderingen. NVE nevner likevel at det kan vurderes å øke minstevannføringskravet.

I vår søknad har vi foreslått å slippe en minstevannføring i samsvar med de beregnede 5-persentilverdiene for sommer og vinter, dvs. henholdsvis 8 l/s og 90 l/s. Samtidig vet vi at minstevannføringsslipp har størst verdi for terrestrisk livsmiljø nær elva i sommersesongen. Som en følge av dette foreslår vi at vi slipper tilsvarende vannmengde totalt sett som i vårt opprinnelige forslag, men at det endres ved at slippes likt nivå hele året. Med korrigering for at det er lenger vinter 5-persentil enn sommer 5-persentil, så er den vektete gjennomsnittsverdien 56 l/s.

Vi ser også at i søknaden så har vi oppgitt minste slukeevne til 500 l/s. Dette er mer enn halvparten av middelvannføringen ved inntaket. Kraftverket vil stå omtrent halve året med en slik minste slukeevne. Gitt de ytterst begrensede allmenne interessene som blir berørt, så vil vi be om at eksakt minste slukeevne kan fastsettes som del av detaljplangodkjenningen. Vi er likevel åpne for at NVE kan sette en absolutt nedre grense som ikke skal underskrides. Vi mener at dette kan gjøres i medhold av vannressursloven § 24, 2. ledd, bokstav a, uten at den sendes på høring, i og med at saken gjennom behandling av denne søknaden om tillatelse til kraftverket gjør at saken er tilstrekkelig opplyst allerede.

Økonomi og ringvirkninger

NVE skriver følgende i sitt vedtak om fordeler ved tiltaket:

«En eventuell utbygging av Tverråna kraftverk vil gi 3,6 GWh i et gjennomsnittså. Denne produksjonsmengden regnes som vanlig for et småkraftverk. Småkraftverk bidrar i den politiske satsingen på fornybar energi. Det omsøkte tiltaket vil kunne gi inntekter til søker og grunneiere og generere skatteinntekter. Videre kan Tverråna kraftverk kunne styrke næringsgrunnlaget i området og kan dermed bidra til å opprettholde lokal bosetning.»

Vi er enig i disse synspunktene fra NVE. Dette er imidlertid viktige forhold som etter vårt syn vil veie vesentlig tyngre enn de små, om noen, ulempene som tiltaket har for allmenne interesser. Vi vil minne om at det ikke bare er en politisk satsing på å få frem fornybar energi, men også at Norge har både internasjonale forpliktelser og vedtak i Stortinget om å kutte betydelig i klimautslipp allerede innen 2030. Selv om dette kraftverket ikke vil bidra vesentlig så er det som NVE sier, et kraftverk med en produksjonsmengde som er vanlig for småkraftverk. Ved å si nei til et slikt kraftverk, til tross for små ulemper, så har NVE lagt lista så lavt med tanke på hva som skal til for å avslå en søknad, at det knapt vil bli gitt konsesjon til et eneste småkraftverk fremover. Siden det nå er omtrentlig 60 småkraftsøknader til behandling med et mulig produksjonspotensial på noe under 600 GWh, og trolig en rekke andre søknader på vei, så sier NVE indirekte nei til et produksjonsvolum som vil være et markant bidrag med ny fornybar energi frem mot 2030.

Vi vil også vise til at en utbygging av småkraftverk gir betydelige økonomiske ringvirkninger, både gjennom investeringskostnader ved utbygging, og senere gjennom verdiskapning ved produksjon og gjennom kjøp og gjenkjøp av varer og tjenester i tillegg til at det gir skatteinntekter. Thema consulting har i egen rapport, Thema rapport 2017-08 *samfunnsnytte av småkraftverk*, vist at det er millionbeløp i årlige lokale og nasjonale ringvirkninger.

NVE skriver også at:

«NVE vurderer kostnadene ved tiltaket som høye i forhold til andre vind- og småkraftverk som har endelig konsesjon per 2. kvartal 2022, men som ikke er bygget»

Her har de kommet til at utbyggingskostnaden er høyere enn hva søker har beregnet, 6,12 kr/kWh mot 4,41 kr/kWh som er søkers tall.

For det første så vil vi vise til at svært mange av de småkraftverkene som det nå tas investeringsbeslutning på, bygges for en kostnad som er over det som NVE har regnet seg frem til.

For det andre så er det litt overraskende for oss at NVE bruker feil inngangsparameter i sin beregning. De legger til grunn at drifts- og vedlikeholdskostnadene er på 7 øre/kWh, men det er ikke rett. Denne faktoren satte NVE selv ned til 4 øre/kWh i 2022. NVE må derfor regne dette på nytt før de kan påstå at kostnadene er høye i forhold til andre prosjekter.

Konklusjon

SP mener at NVE ikke har fattet et vedtak som er i samsvar med realitetene. Vi har vist at landskapsinngrepene blir moderate, og ikke vil skille seg særlig fra andre småkraftverk som bygges rundt om i landet. Friluftsliv vil ikke bli påvirket i noe omfang. Det er heller ikke anadrome bestander som blir berørt, og da kan det heller ikke vektlegges at Tverråna er del av et nasjonalt laksevassdrag.

Det er ingen dokumentasjon på at vassdraget er åleførende. Det er derfor ikke grunnlag for at NVE skal pålegge kostbare tiltak for å avbøte teoretiske ulemper.

Vi foreslår å endre minstevannføringen til 56 l/s gjennom året, som er et vektet gjennomsnitt av 5-persentilverdiene sommer og vinter. Nedre slukeevne kan settes lavere enn hva det står i søknaden gitt få og lave allmenne interesser. NVE kan sette en absolutt nedre grense, men ut over dette kan den avklares som del av detaljplangodkjenningen.

NVE har etter vårt syn heller ikke lagt tilstrekkelig vekt på tiltakets positive virkninger, og det er brukt feil verdi for drifts- og vedlikeholdskostnader.

Vi mener ellers det er en stor svakhet i vedtaket at NVEs saksbehandler ikke har befart området før vedtaket ble fattet. Når landskapsinngrep tillegges så stor vekt, så er det minste en kan forvente, at området faktisk er befart i forkant av den som utformer vedtaket.

Vi ber på denne bakgrunn om at NVE omgjør sitt eget vedtak om å avslå søknaden om Tverråna kraftverk og gir en konsesjon, subsidiært at saken oversendes til Olje- og energidepartementet for endelig avgjørelse.

Med vennlig hilsen,
Sørkraft AS
v/ Olav Fjotland
Fjotland 204
4480 Kvinesdal